

nítványaink közül minél többen váljanak a magyar kultúra népszerűsítőivé, és hallgatóink körén kívül is keressünk kapcsolatokat. A szórás - persze - jól tudom, nagyon nagy: száz növendékből vagy szimpatizánsból, ha kettő-három kitart, már sokat mondtam. Mégis ezen kell lennünk mindenképpen. Elvégre mi sem azért ismerjük viszonylag jól pl. a francia irodalmat, mert magyarul tudó francia lektorok közvetítették számunkra, hanem azért, mert ezt a munkát a francia irodalom iránt lelkesülő magyarok vállalták magukra, nem utolsósorban legjobb költőink és íróink. Mi ugyanezt nemigen remélhetjük, de annak megvan a reális lehetősége, hogy tanítványaink közül kultúránknak lelkes és jó színvonalú terjesztőit kineveljük. Ők nálunk jobban fogják érezni és tudni, mivel járulhatunk mi hozzá - rajtuk keresztül - népük kultúrájának gazdagításához. (1970.)

Bodolay Géza

A magyar kultúra szolgálata külföldön

(..) Irodalomtörténész lévén, hadd beszéljek először az irodalomról, amelynek értéke nagyobb, mint külföldön való ismertsége alapján egyesek talán gondolják. Azért kell tehát előállnunk ezekkel az értékekkel lektori szolgálatunk idején, hogy a művelt irodalmi közönség megismerkedhessen velük olyan mértékben, amint megérdemlik.

Elöljáróban hadd beszéljek két olyan területről, amelyeken nagyon sokat tehet a lektor anyanyelvünkön is a magyar kultúráért. Sok városban vannak más, hivatalosan kiküldött magyarok is családtagjaikkal, gyerekeikkel. Fontos missziónak tartom, hogy kultúránk követe, a lektor társadalmi munkában azzal is törődjék, hogy a külföldön szolgálatot teljesítő magyarok ne szakadjanak el az itthoni világtól. Ünnepeyeiken a lektor gondoskodhat róla, hogy azoknak a műsoros része kultúránk javából adjon ízelítőt. Megkísérelhetjük, hogy a gyermekek számára a magyar iskolát pótló összejövetelek, előadások is szerveződjenek.

A másik területen, a külföldre szakadt magyarok körében talán még fontosabb kultúránk ápolása. Szép számmal található ilyenek Varsóban is. Az utóbbi években megnövekedett turizmus jóvoltából vannak közöttük fiatalok, nem egy közülük hazánkban akar véglegesen letelepedni, örömmel veszik tehát, ha magyar nyelvű estekre hívják őket. 1968 óta havonként találkozókat rendezhettünk részükre a Magyar Intézetben, amelyeken a teázgatást megelőzően politikai, közgazdasági, történelmi, sport, zenei és főleg irodalmi kérdésekről hangzottak el előadások.

Lengyelországra jellemző az a nálunk is megtalálható "betegség", hogy elsősorban a nyugat-európai népek kultúrértékeit csodálják, s mindent a nyugati értékelésén keresztül mérnek. Jellemzésül csak annyit, hogy a Kis magyar irodalomtörténet-et nem magyarból fordították lengyelre, hanem franciából. Vagyis csak azért figyeltek fel rá, mert a franciák már lefordították. Az a gyanúm, hogy a brüsszeli kiüntetés nélkül még a vékonyka Illyés-válogatás sem jelent volna meg lengyelül, s talán az évek óta emlegetett Ady-kötetből is csak akkor lesz valami, ha eljut lengyel barátainkhoz az amerikai Ady-kötet sikeré-

nek a híre. Csúnya opportunizmussal én is ehhez a beteg helyzethez való alkalmazkodásra bíztattam egyik hallgatónómet, aki Krúdy-fordításokkal szeretett volna feliratkozni a lengyel műfordítók sorába. A kiadók eleve elzárkoztak az ismeretlen magyar név hallatára. Arra bíztattam ezt a tanítványomat, hogy amíg ösztöndíjjal Budapesten lesz, írja össze, hogy az utóbbi időben hol, melyik Krúdy-kötetet adták ki Nyugat-Európában, s ezekkel az adatokkal feltegyverkezve ostromolja tovább a lengyel kiadókat.

Hallgatóim egyöntetű véleménye, s saját tapasztalataim szerint egész Lengyelországban nagyfokú a tájékozatlanság és az érdektelenség a magyar irodalom iránt. De nálunk sokkal hivatottabbak is megállapították ezt, így legutóbb a Lengyel Írószövetségben rendezett közös magyar-lengyel szümpozion alkalmával Andrzej Sieroszewski, a neves fiatal műfordító, a varsói egyetem első magyarirodalomszakos doktora, vagy Jerzy Robert Nowak, fiatal történész a *Zycie Warszawy* hasábjain "I do ksiazki i do szlanki", majd a "Przyjaźń" c. netilapban "Nie tylko Jóka i" című írásaiban. Hozzá kell még tenem, hogy az általuk is szóvá tett tájékozatlanság nemcsak a lengyeleken, hanem rajtunk is múlt.

Az első fórum, ahol kultúránkat terjeszthetjük, természetesen az egyetem. Varsóban az utóbbi években tágas, szép lépcsőházzal rendelkező helyet kapott a tanszék. Megragadtam a kínálókozó alkalmat, és két falitárlón kis állandó kiállítást rendeztem. A két-három hetenként cserélődő képanyagot Pesten vásároltam minisztériumunk anyagi támogatásával: magyar történelmi és irodalmi arcképsorozatokot, képzőművészeti reprodukciókat, népviseleti képeket stb. Folyosónkon más szakos egyetemisták is sűrűn megfordultak, így a kiállított képeknek mindig akadtak nézői, hallgatóim számára

pedig hasznos fordítási feladat is volt a képek magyar szövegének lengyelre való áttétele. Az Ady-évforduló alkalmából nagyobb, az egész falat betöltő tárlatot rendeztünk, részben a budapesti Irodalmi Múzeumból kölcsönkapott képek segítségével. Hasznosnak tartanám, ha a lektorátusok ehhez a munkához még több, rendszeresen érkező támogatást kapnának Budapestről.

Tanszékünk az elmúlt évek során egy nagyobb szabású kiállítást is rendezett a rektori palota ilyen célokra szolgáló szép előcsarnokában a Lengyelországban kiadott magyar könyvekből. Rendezhettünk volna azonban több ilyen kiállítást is, ha kaptunk volna anyagot. Az évfordulókra többször érkezett egy-egy fénykéпкиállítás Lengyelországba. Az illetékeseknek többször felajánlottam, hogy hozzák el egyiket-másikat néhány hétre az egyetemre is, de ez végül elmaradt. Kár, mert a jövő-menő egyetemisták közt mindig akad érdeklődő.

Nagyon hasznos lenne, ha a lektorátusok felhasználhatnák a "más csatornákon" városukba érkező kulturális anyagot. Nemcsak a kiállításokra gondolok, hanem például arra, hogy alkalom nyílna az írókkal, művészekkel való találkozásokra. Néhányszor sikerült ilyen találkozót biztosítanom hallgatóink számára a tanszékünkön, de rendszeresebbé, előkészítettebbé akkor válhatnának ezek a találkozók, ha a lektorok jóelőre tudomást szerezhethének róla, hogy a következő hónapokban ki érkezik munkahelyükre.

A nem magyar szakos egyetemisták bevonásával rendeztünk egyszer egy "Ki mit tud Magyarországról?" versenyt. Az első díj - minisztériumunk jóvoltából - a veszprémi nyári egyetemen való részvétel volt. Ezt a kezdeményezést, azt hiszem, érdemes lenne hasonló díjazással más külföldi egyetemeken is felkarolni.

Nemcsak az egyetemisták, hanem a szélesebb varsói közönség számára rendeztünk sikeres Ady-estet a költő halálának 50 éves évfordulója alkalmából. Megint csak jellemzésül hadd említsem meg, hogy amikor az Ady-est társrendezőjéül felkértük a Lengyel Írószövetséget, először nagyon vonakodtak, nem tudták, csakugyan elég nagy költő-e Ady ahhoz, hogy az Írószövetség nevét adja a rendezvényhez. Végül mindent sikerült elintéznünk, s előadásomat, amelynek a keretében több lengyel színész, két magyar énekes és az egyetemi énekkar is fellépett, az évfordulóhoz méltó népes közönség hallgatta végig a Nemzetközi Sajtóklubban. Az előadást később megismételtük a "Hybrydy" nevű egyetemista klubban is, ahol a színészek helyett a hallgatóimat léptettem fel ingyenes versmondókként. Ezen az esten a varsói nagykövetünkön kívül megjelentek az ELTE éppen Varsóban időző professzorai is.

Nem sokkal hazaérkezésem előtt Arany János-estet rendezhettem a Magyar Intézetben. Ismét énekelt az egyetemi énekkar, felléptek a hallgatóim, s ezúttal diafilmek vetítésével is színezhettük az estet. Közönség is volt szép számmal, és a "Stolica" c. képes hetilap is hírt adott vállalkozásunkról.

Ezekkel az estekkel kapcsolatban hadd térjek vissza irodalmunk, közelebbről költészetünk külföldi megismertetésének a kérdésére. Szeretném itt is megemlíteni azt a javaslatomat, amelyet az Írószövetség említett szümpozionján mondtam el, s amelyet a "Trybuna Ludu" munkatársa e találkozóóról írva figyelemre méltónak talált. Az esteken bemutatott Adyt és Aranyt egyáltalán nem ismeri a lengyel olvasóközönség, mert idáig összesen 9 Arany-verset, illetve versrészletet fordítottak le. Az Ady-fordítások száma eléri ugyan a 80-at, de azok néhány kivételtől eltekintve Pesten

jelentek meg a háború idején kiadott kötetekben, s velük Ady nem juthatott el a lengyel közönséghez. Ezek a fordítások különben sem alkalmasak Ady nagyságának az érzékeltetésére. Költőinket általában ritkán mutatják be egyenlő értékű versfordítások, hiszen csak néha vállalkoznak az átköltésre hozzájuk hasonló nagyságú művészek. De ha sikerül is egy-egy átköltés, az végeredményben nem a magyar költő lengyelül, hanem egy új lengyel vers Ady, Arany vagy más költőnk versének az ihletésére. Mindebből azt a következtetést vontam le, hogy a magyar irodalom büszkeségeit, nagy költőit más eszközökkel kell népszerűsíteniünk. Kétnyelvű kiadásokat kellene készíteniünk (talán éppen a külföldi magyar tanszékek dolgozóinak és hallgatóinak a közreműködésével), amelyekben az eredeti vers mellett szép és pontos prózafordítás szerepelne az illető ország nyelvén. E prózafordítás mellé harmadikul csatlakozhatna a verses átköltés is, ha ilyen van. Így pár év alatt behozhatnánk két-évszázados lemaradásunkat a magyar költészet külföldi bemutatásában. Nem látom akadályát, hogy a kötetek mellékletéül olyan kis hanglemezek készüljenek, amelyeket már több zenei vagy nyelvtani kötethez csatoltak az elmúlt években. Arra is jók lennének e kétnyelvű kiadványok, hogy nyelvünk szépségéről meggyőzzék, tanulására ösztönözzék a külföldi olvasókat.

(1970.)